

Műhely

UNITÁRIUS EGYHÁZI PANASZ 1926-BÓL

1918. december 1-jén a gyulafehérvári román nemzetgyűlés kimondta Erdély egyesülését Romániával. 1920. június 4-én a Trianonban Magyarországgal megkötött békeszerződés ratifikálta ezt a helyzetet. Erdély új „tulajdonosa”, a román állam, bár deklarált formában nem kívánta felszámolni egyik magyar egyházat sem, és egyáltalán nem állt szándékában a többségből kisebbségi sorsba került erdélyi magyarságot fizikailag likvidálni, jópár intézkedése – egyesek kimondottan a kisebbségi érdekek ellen irányultak, másokban semmi rosszindulat nem volt, de a körülmények úgy hozták, hogy negatív eredménnyel jártak a magyarság intézményei számára – határozottan sértette a kisebbségi sorba került magyarokat magánszemélyekként, de etnikai közösségként való megmaradásukat garantáló intézményeiket is.

A vallás szabad gyakorlását – és bennfoglaltan a vallási kisebbségek egyenjogúságát – mind a gyulafehérvári határozat, mind az 1923-ban elfogadott új román alkotmány biztosította. Ennek azonban ellentmondott az alkotmány 22. paragrafusa, amely kijelentette, hogy az ortodox egyház domináns az államban, és a maga rendjén a görög katolikus egyház is előnyt élvez a többi felekezettel szemben. Az ország többségi nemzethez tartozó vezető elitjének a hozzáállását jól tükröző paragrafus egyik következménye a szenátusi és képviselőházi törvény is, amely kimondta, hogy valamennyi olyan egyház püspöke, amelynek több mint 200 000 híve van, hivatalánál fogva, választások nélkül tagja lesz a szenátusnak. Ez a rendelkezés egyértelműen hátrányba hozta az unitárius egyházat, amelynek akkor csak 80 000 híve volt.¹

Az unitárius egyház vezetősége természetesen nem nyugodhatott bele ebbe a helyzetbe szó nélkül, és megpróbált legális úton tiltakozni. Memorandumot fogalmazott meg, amelyet – Sire! megszólítással – a királynak, illetve a miniszterelnöknek, továbbá Lepădatu és Tancred Constantinescu minisztereknek címzett. A memorandum 1926. március 7-i keltezéssel román és magyar nyelven egyaránt

¹ Vogel Sándor, *Európai kisebbségvédelem, erdélyi nemzetiségpolitikák*, Pro Print kiadó, Csík-szereda, 2001, 170-171. o.

elkészült, Boros György főjegyző vitte fel Bukarestbe.² Az unitárius egyház az Országos Magyar Pártot is felkérte, hogy vesse latba minden közbenjárási lehetőségét, és álljon ki az ügy mellett.³ A közbejárás meg is történt – eredménytelenül.

A memorandum teljes magyar nyelvű szövege az alábbiakban olvasható:

II/A. 25 B. ü. 2030/124.

Sajnálattal értesültünk, hogy a választójogi törvényjavaslatnak a képviselőház közigazgatási bizottsága előtt közelebről folyó tárgyalásán a kormány jelenvolt képviselője elzárkózott annak a törvényben leendő biztosításáról, hogy egyházunk az eddigi jogállapotának megfelelően ezentúl is püspöke által a senatusban képviselve legyen.

Fájdalmasan érint és méltánytalanul sújt minket eddigi jogi helyzetünknek ez a megváltoztatása, mely híveinknek 200 000 lélekszámnál kevesebb volta okából fosztaná meg egyházunkat attól a fontos jogától, hogy az ország többi keresztény egyházához hasonló történelmi múltjához és jelentőségéhez képest az ország törvényhozásában továbbra is képviselve legyen. Hiszen a külföldi unitárius egyházak történelmét és jelen helyzetét nem is említve hivatkozhatunk arra, hogy Erdélyben közel 4 évszázados múltunk van. Erdély önállósága idején unitárius fejedelmeink is voltak s egyházunk mindig is felvilágosodásért, lelkiismereti szabadságért és vallási türelmességért küzdött.

Ha híveink és egyházközségeink száma az idők viharai és viszontagságai közt az elmúlt évszázadokban apadt is, azért még most is számottevő kulturális tényező vagyunk, hiszen híveink áldozatkészségéből és egyházukhoz való ragaszkodásuk folytán az elemi felekezeti iskoláinkon felül 7 teljes főgimnáziumot tartunk fenn. Van teológiai akadémiánk, vannak különböző egyházi egyesületeink, vidéki tagozatokkal, négy egyházi folyóiratunk, mintegy 60 000 műből álló híres egyházi könyvtárunk, melynek teológiai részét szívesen ajánlottuk fel a helybeli gör. kel. teológiai intézet tanári karának használatára. Lelkészeink mindenike felsőbbfokú képességgel bír, közülök évente többen folytatták külföldi teológiai tanulmányaikat, külföldi hitrokonaink segítségével, s jelenleg is négy növendékünk van külföldi, angol, illetve francia nyelvű felsőintézetben.

Egyházunknak ezt a kulturális súlyát és történelmi jelentőségét ismerte el mind a magyar, mind pedig a háborút követő területváltoztatás után a román állam, midőn az ország törvényhozásában egyházunk képviselőjének helyet bizto-

2 Unitárius Egyházi Gyűjtőlevéltár. (a továbbiakban: UEGY) II/A. 25 B. ü. „Sérelmek. Általános egyházi és kisebbségi” fond. 2030/124. 2030-1924

3 UEGY. B ü. Sérelmek... 2030-1924/6.

sított. Ezt honorálta a magas kormány is akkor, midőn püspökünk szenátori jogát meghagyta az alkotmánytörvény meghozatalát követő 3 éven keresztül mindeideig, holott az alkotmány 72. pontjában egyházunk feje részére a szenátori rang nincs kifejezetten biztosítva, vagy kifejezetten megvonva.

Most azonban, hogy a választójogi törvényben a szenátusi tagsági jogosultságok határozott megjelölésére sor kerül, a fentebb elmondottak alapján mély tisztelettel kérjük a magas kormányt, méltóztassék a választójogi törvény illető szakaszát olyan szövegezésben elfogadtatni, hogy a szerzett jog s annak érintetlenül maradása alapján egyházunk mindenkori püspökének szenátusi tagsága a választójogi törvényben kifejezetten biztosíttassék, annál is inkább, mert enélkül a nevezett javaslat 5. cikke szerint az összes magyar egyházaknak csak 2 szenátusi joga maradna, ami a romániai magyar kisebbség szempontjából nemcsak a román egyházakhoz viszonyítva méltánytalan, hanem még a német, zsidó és mohamedán kisebbségek helyzeténél is kedvezőtlenebb lenne.

Fogadja...

Kolozsvárt, 1926. márc. 7.

közzéteszi: LAKATOS ARTUR

Az alább közreadott írás először a Református Szemle – az Erdélyi Református Egyházkerület, a Királyhágómelléki Református Egyházkerület és az Evangélikus-Lutheránus Egyház hivatalos lapja – idei első számában jelent meg. Újröközlésével szerkesztőségünk szeretne hozzájárulni ahhoz, hogy a Keresztény Magvető olvasói is értesüljenek a rangos folyóirat centenáriumáról – és gondolatban köszöntsék „születésnapján”. Kevés olyan periodikum működik tájainkon, amely száz éven keresztül megszakítás nélkül jelent volna meg. A Református Szemle e tiszteletet parancsoló múltja – amely nyilván ágas-bogas jelenkori történelmiünknek is egyféle tükré – egyéni és közösségi törekvések, sokak áldozatosága, önzetlensége nyomán lett az erdélyi magyarság szellemi épületének egy kis, de fontos téglája. Isten éltesse a Református Szemlét és minden munkatársát, olvasóját! (Keresztény Magvető)

SZÁZ ÉVES A REFORMÁTUS SZEMLE

Száz éves a *Református Szemle*. Nem kevés, sőt hosszú idő ez egy folyóirat esetében, amely több más erdélyi laphoz képest ráadásul még szerencsésnek is tekintheti magát – vagy mi vagyunk a szerencsések (?) –, mert megszakítás nélkül élhette meg eddigi száz esztendejét. E száz év, mint minden jó, amit az ember kaphat, átvehet és felvállal: áldás és teher, öröm és gond, büszkeség és felelősség... De nekünk, most, a centenáriumát megért Szemle jelenlegi szerkesztőinek és munkatársainak mindenekelőtt hálát kell éreznünk. A korábbi szerkesztők és munkatársak iránt is; hogy olyan munkát végeztek és hagytak reánk, melynek fontossága és jelentősége felől sokan meg vannak győződve, mind Erdélyben, mind Erdély határain kívül; és hálásoknak kell lennünk azért is, hogy folytathatjuk ezt a munkát. Kiváltság ez. Ilyen tekintetben csak ismételni tudjuk Vásárhelyi János hajdani püspök mondatait, aki a Szemle 50. évfordulójára megjelentetett jubileumi szám előszavában így írt: „Kegyelettel emlékezünk meg a Szemle érdemes, de már halott munkatársairól, szerkesztőiről, és hálásan gondolunk az élőkre, akik még most is hozzá tudnak járulni a Szemle gazdagításához.”¹

¹ Vö. *Előszó*. L. évfolyam, 1958, 198. Ami az RSZ gazdagítását illeti, a félévszázados jubileum alkalmára szerkesztett számban statisztikát is olvashatunk. L. Juhász István: *A Református Szemle ötven éve. 1908–1958*. L. évfolyam, 1958, 199. Az alább közölt statisztika további forrásai még: Nagy László: *Két évtized a Református Szemle életéből*. XXLI. évfolyam, 1978, 297.; Somogyi Botond: *A Református Szemle élete 1978–1989 között*. 2005, XCVIII. évfolyam, 2005, 476–477.; *A Református Szemle élete 1978–1989 között*. 2005, XCVIII. évfolyam, 2005, 560.